

771 Η - Θεωρία Υπολογισμών και Αλγορίθμων

Σημειώσεις – Μέρος 4^ο

Διδάσκων: Α. Ντελόπουλος

Το παρόν αποτελεί σημειώσεις που αντιστοιχούν σε μέρος των διαλέξεων για το μάθημα **771 Η - Θεωρία Υπολογισμών και Αλγορίθμων** του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης.

Το υλικό των διαλέξεων και των σημειώσεων στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ύλη του βιβλίου: *Harry R. Lewis and Christos H. Papadimitriou, "Elements of the Theory of Computation," 2nd edition, Prentice Hall, 1998.*

Μηχανές Turing

Ορισμοί, Ιδιότητες, Υπολογισμοί,
Συναρτήσεις, Γλώσσες

Μηχανές Turing

μια επινόηση του Alan Turing

- Οι Μηχανές Turing (MT) αναπαριστούν οποιοδήποτε και οσοδήποτε σύνθετο υπολογιστή ή αλγόριθμο!
- Είναι μία γενίκευση των αυτομάτων στοίβας
  - η στοίβα αντικαθίσταται από μία “ταινία” εγγραφής συμβόλων και κεφαλή ανάγνωσης που κινείται αριστερά/δεξιά
  - Η συμβολοσειρά εισόδου είναι το αρχικό περιεχόμενο της ταινίας
  - μεταξύ των καταστάσεων υπάρχουν κάποιες που σηματοδοτούν τερματισμό των υπολογισμών
  - Υπάρχει αποτέλεσμα των υπολογισμών (έξοδος) που είναι το τελικό περιεχόμενο της ταινίας
- Υπάρχουν διάφορες εκδόσεις (με 1 ή 2 κεφαλές, με διδιάστατη ταινία, με ταινία δύο όψεων, με random access, κ.λπ.) άλλα όλες είναι ισοδύναμες προς τη βασική έκδοση!

Μηχανές Turing (βασική έκδοση)

- Οι MT αποτελούνται από:
  - Τη Μονάδα Ελέγχου που έχει πεπερασμένες καταστάσεις
  - Μία Ταινία την οποία η MT προσπελαύνει μέσω της κεφαλής ανάγνωσης/εγγραφής.
    - Η ταινία έχει αρχή αλλά όχι τέλος
- Η κεφαλή σε κάθε βήμα λειτουργίας κάνει **ένα** από τα ακόλουθα:
  - διαβάζει και γράφει (αντικαθιστά το τρέχον σύμβολο με νέο)
  - μετακινείται μία θέση δεξιά ή μία θέση αριστερά
- Η MT σε κάθε βήμα υπολογισμού μεταπίπτει σε νέα κατάσταση ανάλογα με
  - την τρέχουσα κατάσταση
  - το τρέχον σύμβολο της ταινίας

Μηχανές Turing

Αυστηρός Ορισμός

- MT είναι η διατεταγμένη πεντάδα $M=(K,\Sigma,\delta,s,H)$
  - K = πεπερασμένο σύνολο καταστάσεων
  - Σ = αλφάβητο που
    - υποχρεωτικά περιέχει τα σύμβολα
      - $\square$ (κενό διάστημα ή απλώς κενό) και $\triangleright$ (αριστερό άκρο)
    - υποχρεωτικά δεν περιέχει τα σύμβολα $\leftarrow$ και $\rightarrow$ (μετακίνησης της κεφαλής αριστερά/δεξιά)
  - s = η αρχική κατάσταση ($s \in K$)
  - H = σύνολο των καταστάσεων στις οποίες το M σταματά ($H \subseteq K$)
  - δ = συνάρτηση μετάβασης, $\delta: (K-H) \times \Sigma \rightarrow K \times (\Sigma \cup \{\leftarrow, \rightarrow\})$ με τους περιορισμούς
    - Αν $\delta(q, \triangleright) = (p, b)$ τότε $b = \rightarrow$
    - Αν $\delta(q, a) = (p, b)$ τότε $b \neq \triangleright$

Μηχανές Turing -Λειτουργία

- Έστω ότι το M είναι στην κατάσταση q και το τρέχον σύμβολο της ταινίας είναι a
- Αν $\delta(q,a) = (p,b)$ (όπου $q \in K-H$, $p \in K$, $a \in \Sigma$, $b \in \Sigma \cup \{\leftarrow, \rightarrow\}$) τότε η MT :
  - πηγαίνει στην κατάσταση p και
  - κάνει ένα από τα παρακάτω:
    - αν $b \in \Sigma$ τότε αντικαθιστά το a με το b
    - αν $b \in \{\leftarrow, \rightarrow\}$ τότε δεν πειράζει το τρέχον σύμβολο a αλλά μετακινεί την κεφαλή μία θέση αριστερά ($b = \leftarrow$) ή δεξιά ($b = \rightarrow$)
- Οι περιορισμοί που έχουν τεθεί στη συνάρτηση μετάβασης δ εξασφαλίζουν ότι
  - το $\triangleright$ δεν μπορεί να αντικατασταθεί ούτε να προσπεραστεί προς τα αριστερά
  - δεν πρόκειται να γραφτεί κάποιο επιπλέον $\triangleright$ πλην του αρχικού
- Η MT σταματά όταν βρεθεί σε κατάσταση $q \in H$

Παράδειγμα

- $M=(K,\Sigma,\delta,s,H)=(\{q_0,q_1,h\},\{a,\square,\triangleright\},\delta,q_0,\{h\})$ όπου η δ περιέχει τις ακόλουθες μεταβάσεις
  - $\delta(q_0,a) = (q_1,\square)$, $\delta(q_0,\square) = (h,\square)$, $\delta(q_0,\triangleright) = (q_0,\rightarrow)$
  - $\delta(q_1,a) = (q_0,a)$, $\delta(q_1,\square) = (q_0,\rightarrow)$, $\delta(q_1,\triangleright) = (q_1,\rightarrow)$
- Για την ταινία $\triangleright \underline{a}a\square aaa$
  - υπογραμμισμένο το τρέχον σύμβολο
- ... το M υπολογίζει ως εξής:
  - $\triangleright \underline{a}a\square aaa$ (κατάσταση $s=q_0$) και λόγω $\delta(q_0,a) = (q_1,\square) \rightarrow$
  - $\triangleright \underline{\square}a\square aaa$ (κατάσταση q_1) και λόγω $\delta(q_1,\square) = (q_0,\rightarrow) \rightarrow$
  - $\triangleright \square \underline{a}\square aaa$ (κατάσταση q_0) και λόγω $\delta(q_0,a) = (q_1,\square) \rightarrow$
  - $\triangleright \square \underline{\square}\square aaa$ (κατάσταση q_1) και λόγω $\delta(q_1,\square) = (q_0,\rightarrow) \rightarrow$
  - $\triangleright \square \square \underline{\square}aaa$ (κατάσταση q_0) και λόγω $\delta(q_0,\square) = (h,\square) \rightarrow$
  - $\triangleright \square \square \square \underline{a}aaa$ (κατάσταση h) οπότε σταματά.

Ολικές καταστάσεις

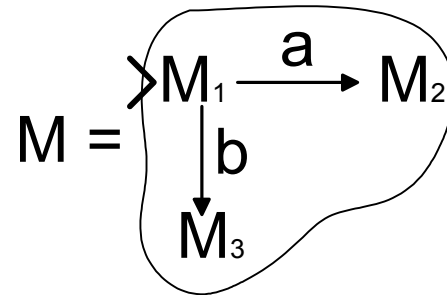
- Ολική κατάσταση C = ο συνδυασμός της τρέχουσας κατάστασης q και της θέσης της κεφαλής στην ταινία
  - $C \in K \times \triangleright \Sigma^* \times (\Sigma^*(\Sigma - \{\square\}) \cup \{e\})$ ή απλούστερα
  - $C = (q, w\underline{a}u)$ όπου
    - $q \in K$
    - $w \in \triangleright \Sigma^*$
    - $a \in \Sigma$
    - $u \in \Sigma^* \cup \{e\}$ ΑΛΛΑ το τελευταίο στοιχείο του u ΔΕΝ μπορεί να είναι το $\square$ ΕΚΤΟΣ αν είναι το τρέχον
  - Άρα αγνούμε τα κενά στο τέλος της ταινίας
  - Παραδείγματα
    - Επιτρεπτές: $C=(q, \triangleright ba\underline{a}b)$, $C=(q, \triangleright baab\underline{b})$, $C=(q, \triangleright baab\underline{\square})$
    - Μή επιτρεπτή: $C=(q, \triangleright ba\underline{a}b\underline{\square})$
- Όπως και στα πεπερασμένα αυτόματα, η ολική κατάσταση καθορίζει πλήρως τη συνέχεια των υπολογισμών της ΜΤ

Παραγωγή

- Παραγωγή μιας ολικής κατάστασης C' από την C σε ένα βήμα = η C' είναι η ολική κατάσταση στην οποία θα βρεθεί η ΜΤ αμέσως μετά την C
  - $C \Rightarrow C'$
- Παραγωγή μιας ολικής κατάστασης C' από την $C = \eta C'$ είναι ολική κατάσταση στην οποία θα βρεθεί η ΜΤ μετά την C και αφού εκτελεστούν μηδέν (0) ή περισσότερα βήματα
  - $C \Rightarrow_M^* C'$
- Ειδικότερα ονομάζουμε υπολογισμό n βημάτων τη διαδοχή παραγωγών: $C_0 \Rightarrow C_2 \Rightarrow \dots \Rightarrow C_n$
  - Γράφουμε $C_0 \Rightarrow_M^n C_n$
  - Ισχύει βέβαια ότι $C_0 \Rightarrow_M^* C_n$

Σύνθεση MT

- Μία MT M προκύπτει από τη σύνθεση απλούστερων MT σύμφωνα με το εξής παράδειγμα:

- Η MT M ξεκινά προσομοιώνοντας την M_1 . Αν η M_1 σταματήσει και το τρέχον σύμβολο είναι a ξεκινά η M_2 ενώ αν το τρέχον σύμβολο είναι το b ξεκινά η M_3 . Και στις δύο περιπτώσεις η νέα ολική κατάσταση έχει κατάσταση την αρχική κατάσταση της M_2 ή M_3 και την ταινία όπως την άφισε η M_1 .
- Η σύνθεση βασίζεται στις εξαιρετικά απλές (βασικές) MT της επόμενης ενότητας.

Παραδείγματα σύνθεσης - συμβολισμοί

$$\triangleright M_1 \xrightarrow{a \in \Sigma} M_2 \quad \acute{\eta} \quad \triangleright M_1 \longrightarrow M_2 \quad \acute{\eta} \quad M_1 M_2$$

$$\triangleright M \longrightarrow M \quad \acute{\eta} \quad M^2$$

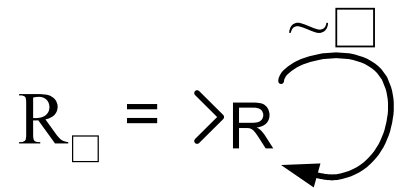
$$\triangleright M_1 \xrightarrow{a \neq b} M_2 \quad \acute{\eta} \quad \triangleright M_1 \xrightarrow{\sim b} M_2$$

Έτσι για παράδειγμα η MT La $\equiv M_{\leftarrow} \longrightarrow M_a$

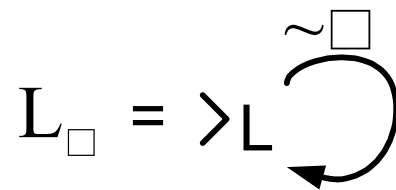
Βασικές ΜΤ

- Εγγραφέας Συμβόλων / Μετακίνηση κεφαλής:
  - Για $a \in \Sigma \cup \{\leftarrow, \rightarrow\} - \{\triangleright\}$
  - Ορίζουμε τη ΜΤ $M_a = (\{s, h\}, \Sigma, \delta, s, \{h\})$ με δ τέτοιο ώστε:
    - $\delta(s, b) = (h, a) \quad \forall b \in \Sigma - \{\triangleright\}$
    - $\delta(s, \triangleright) = (s, \rightarrow)$
  - Αυτές οι απλές ΜΤ:
    - Αντικαθιστούν όλα τα σύμβολα της ταινίας με το a αν $a \in \Sigma$
      - τότε καταχρηστικά χρησιμοποιούμε το συμβολισμό “ a ” αντί M_a
    - Μετακινούν απλώς την κεφαλή αριστερά ή δεξιά αν $a \in \{\leftarrow, \rightarrow\}$
      - τότε χρησιμοποιούμε τους συμβολισμούς $L = M_{\leftarrow}$ και $R = M_{\rightarrow}$

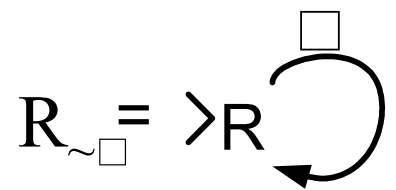
Απλές (σύνθετες) MT

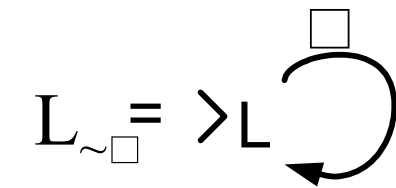
Βρίσκει το πρώτο $\square$ προς τα δεξιά

Βρίσκει το πρώτο $\square$ προς τα αριστερά

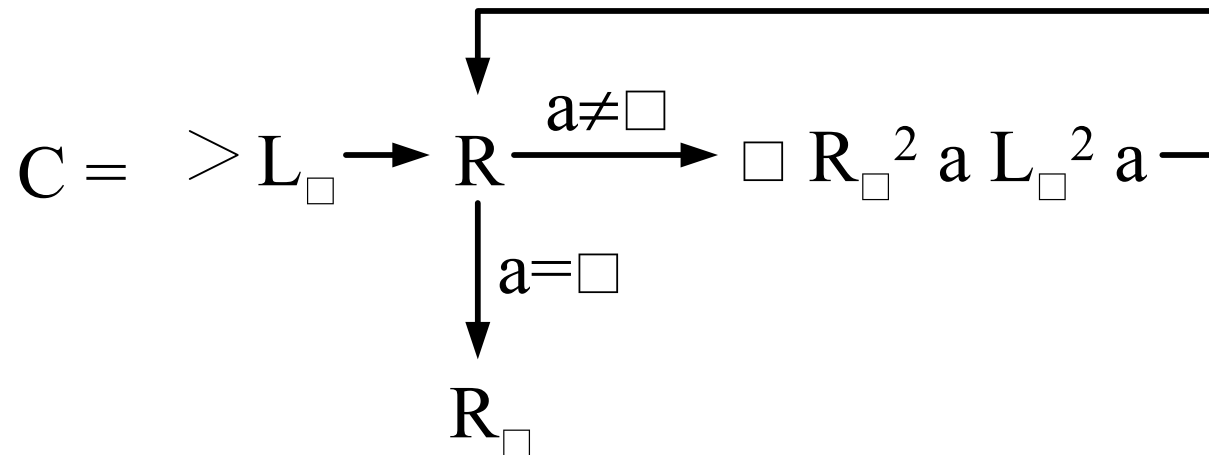

Βρίσκει τον πρώτο μή κενό
χαρακτήρα ($\neq \square$) προς τα δεξιά

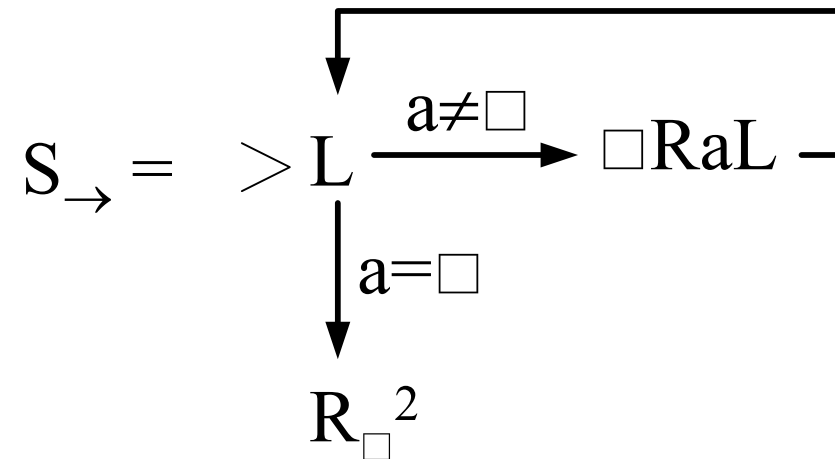
Βρίσκει τον πρώτο μή κενό
χαρακτήρα ($\neq \square$) προς τα αριστερά

Μηχανή αντιγραφής (C)

- Αυτή η MT δημιουργεί ένα αντίγραφο του περιεχομένου της ταινίας, δηλαδή για $w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$
  - από την ταινία $\square w \underline{\square}$
  - παράγει την ταινία $\square w \square w \underline{\square}$
- (αποδείξτε το)

Μηχανή ολίσθησης δεξιά ($S_{\rightarrow}$)

- Αυτή η MT ολισθαίνει το περιεχόμενο της ταινίας μία θέση προς τα δεξιά, δηλαδή για $w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$
  - από την ταινία $\square w \underline{\square}$
  - παράγει την ταινία $\square \square w \underline{\square}$
- (αποδείξτε το)

Υπολογισμοί με ΜΤ

Ορισμός #1:

Έστω ΜΤ $M=(K,\Sigma,\delta,s,\{y,n\})$

– $y=yes$, $n=no$

και συμβολοσειρά $w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$. Ορίζουμε ότι:

Η ΜΤ M **αποδέχεται** το w αν $(s, \triangleright \square w) \Rightarrow_M^* (y, xxx)$

Η ΜΤ M **απορρίπτει** το w αν $(s, \triangleright \square w) \Rightarrow_M^* (n, xxx)$

όπου xxx αντιπροσωπεύει οποιαδήποτε περιεχόμενο της ταινίας

ΠΡΟΣΟΧΗ: Αν η ΜΤ M δεν καταλήγει σε κατάσταση τερματισμού (καθώς διαβάζει το συγκεκριμένο περιεχόμενο της ταινίας) τότε η M ούτε αποδέχεται ούτε απορρίπτει!

Υπολογισμοί με ΜΤ (συνέχεια)

Ορισμός #2:

Αν $\Sigma_0 \subseteq \Sigma - \{\square, \triangleright\}$ και η γλώσσα $L \subseteq \Sigma_0^*$ τότε η ΜΤ Μ **αποφασίζει** τη γλώσσα L αν:

η Μ αποδέχεται κάθε $w \in L$ και

η Μ απορρίπτει κάθε $w \notin L$

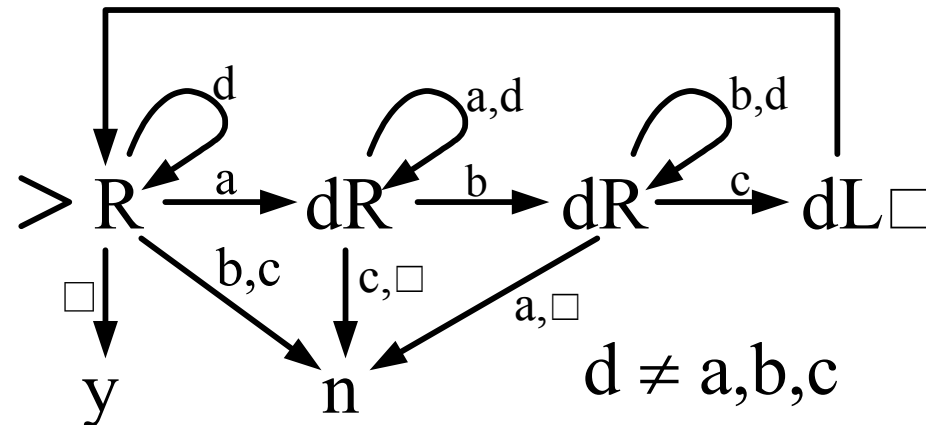
Ορισμός #3:

Μία γλώσσα L λέγεται **αναδρομική** αν υπάρχει ΜΤ που την αποφασίζει.

Παράδειγμα:

Η αναδρομική γλώσσα $L = \{a^n b^n c^n, n \geq 0\}$

- Έχουμε ήδη δείξει ότι αυτή η γλώσσα L δεν είναι ούτε κανονική ούτε χωρίς συμφραζόμενα
- Είναι όμως αναδρομική γιατί την αποφασίζει η παρακάτω MT

όπου η MT y κάνει απλώς τη νέα κατάσταση y (yes) και η MT n κάνει τη νέα κατάσταση n (no)

Υπολογισμοί Συναρτήσεων με ΜΤ

Ορισμός #1:

Έστω ΜΤ $M=(K,\Sigma,\delta,s,\{h\})$

και συμβολοσειρά $w \in \Sigma_0^*$ όπου $\Sigma_0 \subseteq \Sigma - \{\square, \triangleright\}$.

Ορίζουμε ότι η συμβολοσειρά $y \in \Sigma_0^*$ είναι η **έξοδος** της ΜΤ M στην **είσοδο** w (γράφουμε $y=M(w)$) όταν:

$$(s, \triangleright \square w) \Rightarrow_M^* (h, \triangleright \square y)$$

Ορισμός #2:

Έστω συνάρτηση $f: \Sigma_0^* \rightarrow \Sigma_0^*$. Η παραπάνω ΜΤ **υπολογίζει** την f αν $f(w)=M(w)$ για κάθε $w \in \Sigma_0^*$

Ορισμός #3:

Η συνάρτηση $f: \Sigma_0^* \rightarrow \Sigma_0^*$ λέγεται **αναδρομική** αν υπάρχει ΜΤ που την υπολογίζει

Αριθμητικοί Υπολογισμοί με ΜΤ

Η συμβολοσειρά $w = a_1 a_2 \dots a_n \in \{0,1\}^*$ αποτελεί διαδική αναπαράσταση του φυσικού αριθμού

$$\text{num}(w) = a_1 2^{n-1} + a_2 2^{n-2} + \dots + a_n 2^0$$

Αντιστρόφως για κάθε φυσικό αριθμό υπάρχει η αντίστοιχη διαδική αναπαράσταση $w \in 0 \cup 1(0 \cup 1)^*$

Ορισμός #1:

Έστω ΜΤ $M = (K, \Sigma, \delta, s, \{h\})$ όπου $0, 1 \in \Sigma$ και επιπλέον ο βοηθητικός χαρακτήρας $;$ $\in \Sigma$. Έστω επίσης $f: \mathbb{N}^k \rightarrow \mathbb{N}$ ($k > 0$)

Η ΜΤ M υπολογίζει την f αν για κάθε $w_1, w_2, \dots, w_k \in 0 \cup 1(0 \cup 1)^*$

$$\text{num}(M(w_1; w_2; \dots; w_k)) = f(\text{num}(w_1), \text{num}(w_2), \dots, \text{num}(w_k))$$

Ορισμός #2:

Μία συνάρτηση $f: \mathbb{N}^k \rightarrow \mathbb{N}$ ($k > 0$) λέγεται **αναδρομική** αν υπάρχει ΜΤ που την υπολογίζει

Αναδρομικά Απαριθμήσιμες Γλώσσες

Ορισμός #1:

Έστω ΜΤ $M=(K,\Sigma,\delta,s,H)$ και $L\subseteq\Sigma_0^*$ όπου $\Sigma_0\subseteq\Sigma-\{\square,\triangleright\}$.

Η ΜΤ M **ημιαποφασίζει** τη γλώσσα L αν $\forall w\in\Sigma_0^*$ ισχύει:

“ $w\in L$ αν και μόνο αν η ΜΤ M σταματά όταν δεχθεί είσοδο w ”

(δεν μας ενδιαφέρει σε ποιά ολική κατάσταση σταματά)

Ορισμός #2:

Μία γλώσσα L είναι **αναδρομικά απαριθμήσιμη** αν υπάρχει ΜΤ που την ημιαποφασίζει

Θεωρήματα (χωρίς απόδειξη):

1. Αν η L είναι αναδρομική τότε είναι και αναδρομικά απαριθμήσιμη (υπάρχουν όμως αναδρομικά απαριθμήσιμες γλώσσες που δεν είναι αναδρομικές)
2. Αν η L είναι αναδρομική τότε και το συμπλήρωμά της (Σ_0^*-L) είναι αναδρομική γλώσσα

Μη Αιτιοκρατικές ΜΤ (ΜΑΜΤ)

- Η διατεταγμένη πεντάδα $M=(K, \Sigma, \Delta, s, H)$ όπου τα K, Σ, s, H είναι όπως στις ΜΤ αλλά το σύνολο Δ είναι σχέση:

$$\Delta \subseteq ((K-H) \times \Sigma) \times (K \times (\Sigma - \{\leftarrow, \rightarrow\}))$$

(και όχι συνάρτηση όπως η $\delta: ((K-H) \times \Sigma) \rightarrow (K \times (\Sigma - \{\leftarrow, \rightarrow\}))$ στις συμβατικές ΜΤ)

λέγεται **Μη Αιτιοκρατική ΜΤ**.

Σε μία ΜΑΜΤ (κατ' αναλογία με τα ΜΑΠΑ) από μία ολική κατάσταση μπορεί να παραχθούν περισσότερες της μίας νέες ολικές καταστάσεις.

Μη Αιτιοκρατικές ΜΤ (ΜΑΜΤ) (συνέχεια -1)

Ορισμός #1:

Η ΜΑΜΤ $M = (K, \Sigma, \Delta, s, H)$ **αποδέχεται** την
είσοδο $w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$ αν

$(s, \triangleright \square w) \Rightarrow_M^* (h, \triangleright u \underline{a} v)$ για κάποιο $h \in H$ και $a \in \Sigma$,
 $u, v \in \Sigma^*$

Σημείωση: η ΜΑΜΤ αποδέχεται το w ακόμη και αν
υπάρχουν υπολογισμοί (από τους πολλούς που
διενεργούνται παράλληλα που δεν καταλήγουν σε
κατάσταση τερματισμού)

Μη Αιτιοκρατικές ΜΤ (ΜΑΜΤ) (συνέχεια - 2)

Ορισμός #2:

Η ΜΑΜΤ $M = (K, \Sigma, \Delta, s, H)$ ημιαποφασίζει τη γλώσσα $L \subseteq (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$ αν $\forall w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$ ισχύει:

$w \in L$ αν και μόνον αν η ΜΑΜΤ M αποδέχεται τη συμβολοσειρά w

Μη Αιτιοκρατικές ΜΤ (ΜΑΜΤ)

(συνέχεια - 3)

Ορισμός #3:

Η ΜΑΜΤ $M = (K, \Sigma, \Delta, s, \{y, n\})$ **αποφασίζει** τη γλώσσα $L \subseteq (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$ αν ισχύουν τα ακόλουθα $\forall w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$:

1. Υπάρχει (αρκετά μεγάλος) φυσικός αριθμός $N = N(M, w)$ τέτοιος ώστε κανένας υπολογισμός που ξεκινά από την ολική κατάσταση $(s, \triangleright \underline{\square} w)$ δεν διαρκεί πάνω από N βήματα (δηλ. **δεν υπάρχει** ολική κατάσταση C για την οποία $(s, \triangleright \underline{\square} w) \Rightarrow_M^N C$)
2. $w \in L$ αν και μόνο αν $(s, \triangleright \underline{\square} w) \Rightarrow_M^* (y, \triangleright u \underline{a} v)$ για κάποια $a \in \Sigma$, $u, v \in \Sigma^*$

Μη Αιτιοκρατικές ΜΤ (ΜΑΜΤ) (συνέχεια - 4)

Ορισμός #4:

Η ΜΑΜΤ $M = (K, \Sigma, \Delta, s, H)$ υπολογίζει τη συνάρτηση $f: (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^* \rightarrow (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$ αν ισχύουν τα ακόλουθα $\forall w \in (\Sigma - \{\square, \triangleright\})^*$:

1. Υπάρχει (αρκετά μεγάλος) φυσικός αριθμός $N=N(M,w)$ τέτοιος ώστε κανένας υπολογισμός που ξεκινά από την ολική κατάσταση $(s, \triangleright \square w)$ δεν διαρκεί πάνω από N βήματα (όπως και πριν)
2. $(s, \triangleright \square w) \Rightarrow_M^* (h, u \underline{v})$ με $h \in H$ αν και μόνο αν $ua = \triangleright \square$ και $v=f(w)$

Σημείωση: Από 1 & 2 προκύπτει ότι όλοι οι εναλλακτικοί υπολογισμοί τερματίζουν (όχι όμως αναγκαστικά στην ίδια κατάσταση ούτε με το ίδιο πλήθος βημάτων) και μάλιστα δίνουν το ίδιο αποτέλεσμα $f(w)$

Ισοδυναμία MAMT και MT

- Αν μία MAMT
  - ημιαποφασίζει ή αποφασίζει μία γλώσσα ή
  - υπολογίζει μία συνάρτησητότε υπάρχει συμβατική MT που κάνει το ίδιο

Γραμματικές (χωρίς περιορισμούς)

Ορισμός: Μία Γραμματική (χωρίς περιορισμούς) είναι μία τετράδα $G=(V,\Sigma,R,S)$ όπου:

- V είναι ένα επεκτεταμένο αλφάβητο
- Σ είναι το σύνολο των Τερματικών Συμβόλων (ΤΣ) δηλαδή το κλασσικό μας αλφάβητο. $\Sigma \subseteq V$.
- R το σύνολο των κανόνων της γραμματικής με
 $R \subseteq (V^*(V-\Sigma V^*) \times V^*)$ (όπου V^* όλες οι συμβολοσειρές του V)
- S το Σύμβολο Εκκίνησης (ΣE) $\in V-\Sigma$
  - Το $V-\Sigma$ είναι το σύνολο Μη Τερματικών Συμβόλων (ΜΤΣ)

Σημείωση: Η διαφορά των Γραμματικών (χωρίς περιορισμούς) από τις ΓΧΣ συνίσταται στη μορφή των κανόνων R . Σε αντίθεση με τις ΓΧΣ οι Γραμματικές (χωρίς περιορισμούς) μπορεί να περιέχουν κανόνες της μορφής $CA \rightarrow AC$, $uAv \rightarrow uBw$ κ.λπ. (που λαμβάνουν υπόψη τα “συμφραζόμενα” των μη τερματικών συμβόλων)

Γλώσσες που γεννιούνται από Γραμματικές (χωρίς περιορισμούς)

- Η γλώσσα $L=L(G) \subseteq \Sigma^*$ γεννιέται από τη Γραμματική (χωρίς περιορισμούς) G αν όλες οι συμβολοσειρές της γεννιούνται από την G

Θεώρημα (χωρίς απόδειξη):

Μία γλώσσα $L=L(G)$ γεννιέται από μία Γραμματική (χωρίς περιορισμούς) G αν και μόνον αν είναι αναδρομικά απαριθμήσιμη

Παράδειγμα Λειτουργίας Γραμματικής

- Έστω $G=(V,\Sigma,R,S)$ με
  - $V=\{S, a, b, c, A, B, C, T_a, T_b, T_c\}$
  - $\Sigma=\{a, b, c\}$
  - $R = \{S \rightarrow ABCS, S \rightarrow T_c$
 $CA \rightarrow AC, BA \rightarrow AB, CB \rightarrow BC,$
 $CT_c \rightarrow T_c c, CT_c \rightarrow T_b c, BT_b \rightarrow T_b b, BT_b \rightarrow T_a b, AT_a \rightarrow T_a a$
 $T_a \rightarrow e \}$
  - $S=S$
- Παράδειγμα γέννησης (παραγωγής) συμβολοσειρών:
 $S \Rightarrow ABCS \Rightarrow ABC T_c \Rightarrow AB T_b c \Rightarrow AT_a bc \Rightarrow T_a abc \Rightarrow abc$
- Εύκολα φαίνεται ότι αυτή η Γραμματική (χωρίς περιορισμούς) G γεννά τη γλώσσα $L(G) = \{a^n b^n c^n: n \geq 1\}$ (δείξτε το) που ήδη ξέρουμε ότι είναι αναδρομικά απαριθμήσιμη!

Υπολογιστική Πολυπλοκότητα και Γλώσσες

- Η διαδικασία λήψης της απόφασης για το αν μία συμβολοσειρά ανήκει σε μία γλώσσα έχει υπολογιστική πολυπλοκότητα που καθορίζεται από τον αριθμό βημάτων
  - της ΜΤ ή ΜΑΜΤ που την (ημι-)αποφασίζει για
    - τις αναδρομικές και
    - τις αναδρομικά απαριθμήσιμες γλώσσες
  - ή του αυτόματου στοίβας που την αποδέχεται
    - για τις γλώσσες χωρίς συμφραζόμενα
  - ή του πεπερασμένου αυτόματου (ΑΠΑ ή ΜΑΠΑ) που την αποδέχεται
    - για τις κανονικές γλώσσες

Υπολογιστική Πολυπλοκότητα και Γλώσσες – 2

- Μία ευρεία κατηγορία **προβλημάτων** μπορούν να εκφραστούν σαν προβλήματα αναγνώρισης των συμβολοσειρών μίας από τις παραπάνω γλώσσες
- Κατά συνέπεια η πολυπλοκότητα των προβλημάτων αυτών και των **αλγορίθμων** επίλυσής τους συμπίπτει με την πολυπλοκότητα της αντίστοιχης γλώσσας

Η κλάση P

- Μία ΜΤ M είναι **πολυωνυμικά φραγμένη** όταν υπάρχει πολυώνυμο $p(n)$ τέτοιο ώστε να ισχύει:

**Για κάθε είσοδο x δεν υπάρχει ολική κατάσταση C τέτοια
ώστε $(s, \triangleright \sqsubseteq w) \Rightarrow_M^{p(|x|)+1} C$**

- Δηλαδή κανένας υπολογισμός δεν διαρκεί παραπάνω από $p(|x|)$ βήματα.
- Μία γλώσσα λέγεται **πολυωνυμικά αποφασιζόμενη** (*Polynomially decidable*) όταν την αποφασίζει μία πολυωνυμικά φραγμένη ΜΤ
- Η **κλάση** των πολυωνυμικά αποφασιζόμενων γλωσσών λέγεται **P**

Η κλάση NP

- Μία ΜΑΜΤ M είναι **πολυωνυμικά φραγμένη** όταν υπάρχει πολυώνυμο $p(n)$ τέτοιο ώστε να ισχύει:

Για κάθε είσοδο x δεν υπάρχει ολική κατάσταση C τέτοια ώστε $(s, \triangleright \sqsubseteq w) \Rightarrow_M^{p(|x|)+1} C$

- Δηλαδή κανένας υπολογισμός (από τους πολλούς που εκτελούνται ταυτόχρονα λόγω του “Μη Αιτιοκρατικού”) δεν διαρκεί παραπάνω από $p(|x|)$ βήματα.
- Μία γλώσσα λέγεται **μη αιτιοκρατικά πολυωνυμικά αποφασιζόμενη** (*Non-deterministic Polynomially decidable*) όταν την αποφασίζει μία πολυωνυμικά φραγμένη ΜΑΜΤ
- Η κλάση των μη αιτιοκρατικά πολυωνυμικά αποφασιζόμενων γλωσσών λέγεται **NP**

Η κλάση *EXP*

- Μία ΜΤ M είναι **εκθετικά φραγμένη** όταν υπάρχει πολυώνυμο $p(n)$ τέτοιο ώστε να ισχύει:

Για κάθε είσοδο x δεν υπάρχει ολική κατάσταση C τέτοια ώστε $(s, \triangleright \sqsubseteq w) \Rightarrow_M 2^{p(|x|)+1} C$

- Δηλαδή κανένας υπολογισμός δεν διαρκεί παραπάνω από $2^{p(|x|)}$ βήματα.
- Μία γλώσσα λέγεται **εκθετικά αποφασιζόμενη** (*EXP*onentially decidable) όταν την αποφασίζει μία εκθετικά φραγμένη ΜΤ
- Η **κλάση** των εκθετικά αποφασιζόμενων γλωσσών λέγεται ***EXP***

Η σχέση μεταξύ των κλάσεων
 P, NP, EXP

$$P \subseteq NP \subseteq EXP$$